

Kultur- og likestillingsdepartementet
Postboks 8030 Dep.
0030 Oslo

Ref. 22/4032

Høringssvar til forslag for ny boklov fra Akademika AS

Innholdsfortegnelse

INNHALDSFORTEGNELSE	2
OPPSUMMERING	3
§ 1 FORMÅL.....	4
§ 2 DEFINISJONER.....	4
§3 LOVENS VIRKEOMRÅDE	6
SPRÅKENE.....	6
FORMÅL OG VIKTIGHET AV FASTPRIS	6
LESEREN ØNSKER BEGGE DELER, OVERVEKT PÅ PAPIR.....	7
FAGBOKHANDELEN OG TILGJENGELIGHET	8
KONSEKVENSER FOR BOKHANDEL OG TILGJENGELIGHET MED FRIPRIS.....	8
DEN NORSKE MODELLEN PÅ LYD BØR GJELDE OGSÅ FOR EBØKER.....	10
ARGUMENTENE FOR SKJØNNLITTERATUR OG SAKPROSA GJELDER OGSÅ FOR LÆRE- OG FAGBØKER	10
BOKGRUPPER OG GRENSEDRAGNINGER.....	11
BEKYMNINGER OM INNOVASJON KAN MØTES I LOVFORSLAGET MED BUNDLING OG EKSEMPLARSALG I	
ABONNEMENTSTJENESTER.....	11
PENSUM BESLUTTES UT FRA EN REKKE FAKTORER	16
NORSK SPRÅK OG INTERNASJONALISERING	16
AVSLUTNING FASTPRIS PÅ BOKGRUPPE 2	17
§4 NORMALKONTRAKT	18
§5 FASTPRIS PÅ BØKER.....	18
§6 PLIKT TIL Å SKAFFE OG LEVERE PAPIRBØKER OG E-BØKER	18
§ 7. PLIKT TIL Å TILBY OG LEVERE DIGITALE LYDBØKER	19
§ 8. LITTERATURABONNEMENT	19
§ 9. SAMARBEID OM FELLESNEDSETTELSE.....	20
§ 10. FRAKT- OG LEVERINGSBETINGELSER	20
§ 11. VILKÅR FOR FORHANDLINGER MELLOM LEVERANDØR OG FORHANDLER	20
§ 12. IKRAFTSETTING	21

Oppsummering

Akademika takker departementet og regjeringen for viktig arbeid med ny boklov i Norge, og for at vi får mulighet til å komme med høringssvar.

Akademika støtter en norsk boklov og mener den vil kunne bidra til å understøtte formålene og sikre en god norsk litteratur- og kunnskapspolitikk framover. Vi mener det er avgjørende for loven at fag- og lærebøker (bokgruppe 2) likebehandles med andre sammenlignbare bokgrupper og reguleres i loven med bl.a. fastpris og leveringsplikt.

Vi mener fastprisens lengde bør være 12 mnd. og den bør følge formatet. Muligheten til å selge ulike format av samme tittel til rabattert pris, uavhengig av fastprisperiode, er en viktig årsak til at vi mener det vil fungere med fastpris som følger formatet. Ellers mener vi at følgende punkt fra dagens bokavtale bør videreføres i ny boklov: “Når en tittel lanseres i pocketutgave i fastprisperioden, opphører fastprisen på e-bokutgaven.”

Vi mener videre det er viktig med leveringsplikt på dette punktet med bundling av ulike format av samme tittel i forskrift på samme måte som det bør være leveringsplikt på digitale format både til eksemplarsalg -og abonnementstjenester.

Vi foreslår også at lovforslaget endres slik at ebøker i fastpris kan tilbys for eksemplarsalg i abonnementstjenester, på samme måte som lydbøker.

Akademika mener at det ikke er hensiktsmessig med en øvre regulering på rabatt fra forlag til bokhandel.

Boklovsforslaget vil, med mindre endringer, bidra til å sikre de rammevilkårene vi trenger for å nå målene i formålsparagrafen. Dette gjelder både i dagens situasjon, og ved å legge til rette for innovasjon og nye muligheter framover. Se nærmere utdyping på disse punktene i høringssvaret under.

§ 1 Formål

Akademika støtter en norsk boklov. Vi sier oss enige i viktigheten i lovens formål og mener dette vil bidra til å videreutvikle et samfunn med høy grad av kunnskap og tillit. Akademika mener en boklov er et riktig og viktig verktøy for å nå formålet.

§ 2 Definisjoner

a)

I lovforslaget gir departementet en definisjon på bok som holder bøker som kun utgis i lydformat utenfor lovens reguleringsområde. Vi ser behovet for å dra en grense mot produkter som eks. podcaster. Samtidig er vi uenige at lydbøker uten parallellutgave ikke skal reguleres i loven.

Dersom denne definisjonen blir stående slik den nå er formulert vil det kunne føre til at flere utgivelser kun kommer som lydbøker og da ikke forholder seg til lovens reguleringer. Disse vil da ikke ha fastpris eller leveringsplikt til strømmetjenester, verken som del av abonnementet eller som eksemplarsalg i fastpris. Dette kan bidra til at utgivere holder tekster i egne løsninger og at leseren må abonnere på flere ulike tjenester for å få tak i innholdet de ønsker. For å kunne unngå dette foreslår Akademika følgende definisjon på a) bok:

Utgivelse innenfor lovens virkeområde, som tilgjengeliggjøres for publikum uavhengig av publiseringsformat, herunder en heftet eller innbundet bok (papirbok), en elektronisk fil (e-bok, en innlest parallellutgave av papirbok og elektronisk bok (lydbok), eller en publikasjon kun utgitt i lydbok-format men som ellers faller innenfor definisjon av publikasjon i forskrift til merverdiavgiftsloven §6-4

b)

Definisjonen av Leverandør bør samsvare med punkt a) bok. Det er ikke slik at alle forlag som utgir publikasjoner som gir disse et ISBN-nummer. Et EAN-nummer, eller artikkelnr., kan være nok til å gjøre et produkt tilgjengelig for salg og distribusjon fra en forhandler.

Definisjonen slik den står nå kan bidra til at leverandører lager publikasjoner som kun blir tilgjengelig gjennom egne kanaler, og unngår både leveringsplikt og fastprisregulering, kun ved å unnlate å sette ISBN-nummer på sine publikasjoner. Denne problemstillingen kan tenkes å være spesielt relevant for nye aktører på markedet, som ikke vil benytte tradisjonelle distribusjonsmetoder og ikke har behov for å melde opp utgivelser i f.eks. Bokbasen.

Videre mener vi at betegnelsen Leverandør kan virke forvirrende i denne sammenhengen. Leverandør kan brukes om flere ledd i det litterære systemet: forlag, distributører/grossister og bokhandlere. Akademika foreslår følgende endringer og definisjoner:

Leverandør byttes ut med produsent. Dette vil i større grad skille mellom forskjellige typer leverandører og den aktøren som produserer litteraturen. Å bruke definisjonen produsent vil kunne inkludere tradisjonell forlagsvirksomhet og også nye aktører som produserer varer eller tjenester som ligger under lovens virkeområde.

Leverandør/produsent: privatperson eller virksomhet som utgir publikasjoner som samsvarer med definisjon i forskrift til merverdiavgiftsloven §6-4 og dermed kan unntas mva. til sluttbruker.

c-h)

Akademika støtter definisjonene c-h

Akademika mener at det i tillegg til disse definisjonene er behov for en tydelig definisjon av hva et offentlig bibliotek er. Definisjonen i dagens bokavtale er ikke klar på dette punktet og det kan føre til at ulike aktører behandler dette på ulike måter. For å sikre at alle parter forholder seg likt til dette foreslår Akademika følgende definisjon i forskrift eller i loven:

Bibliotek som skal omfattes av regulering om fritak for fastpris skal være offentlig finansiert, og/eller ha en utlånsvirksomhet som er åpen for allmennheten eller komme offentligheten til gode gjennom bruk i forskningsinstitusjoner.

§3 Lovens virkeområde

Språkene

Akademika mener at språkområdene under lovens virkeområde kan inneholde kvensk, romani og romanes. Loven bør likebehandle språk, formater og kategorier i størst mulig grad. Dette gir forutsigbarhet uavhengig av språk og bidrar til at lovens formål nås best mulig.

Formål og viktighet av fastpris

Akademika mener det er avgjørende for boklovens formål om 1) bredde, kvalitet og mangfold i norsk litteratur, (2) god tilgjengelighet for litteraturen, (3) fremme kultur og kunnskapsformidling og (4) styrke skriftkulturen på de aktuelle språkene at bokgruppe 2: Lærebøker for høyere utdanning og fagbøker fortsatt er inkludert i lovens virkeområde.

Fortsatt fastpris på lærebøker og fagbøker vil sikre en forutsigbar økonomi for forfattere, produsenter og forhandlere og gjennom dette bidra til å sikre de fire hovedpunktene i lovens formål. I forhandlerleddet som f.o.m. bidrar til å nå punkt 2 og 3, god tilgjengelighet for litteraturen og å fremme kultur og kunnskapsformidling, er det av avgjørende betydning at vi fortsatt skal ha fastpris på fag- og lærebøker i Norge.

I dag har vi et unikt tilbud til lesere av litteratur uavhengig av sjanger gjennom et nett av bokhandlere over hele Norge som sørger for at det så enkelt som mulig å oppdage, undersøke og skaffe seg den litteraturen man ønsker seg og har behov for. Leseren og studenten møter i disse bokhandelene kompetente ansatte som anbefaler, veileder og gir innganger til litteraturen.

Vi mener det går tydelig ut fra argumentene i høringsnotatet at de negative konsekvensene av innføring av fripris på fag- og lærebøker (og en liberalisering av markedet) i sum er mye større enn de mulige negative konsekvensene av å fortsette med fastpris på disse bokgruppene. Det vil derfor være riktig å fortsette likebehandlingen av sammenlignbare bokgrupper og regulere disse i bokloven med fastpris. Dette vil best bidra til å nå lovforslagets formål.

De mulige negative konsekvensene departementet beskriver ved fortsatt fastpris på fag- og lærebøker kan møtes på en god måte med mindre endringer i lovutkastet, slik at disse reduseres eller faller bort.

Dersom fag- og lærebøker ikke blir regulert i den nye bokloven og ikke lenger skal ha fastpris, vil flere campusbokhandlere måtte legge ned flere fysiske butikker. Dette vil først og fremst være mindre butikker utenfor de store bysentrene. Dette vil direkte påvirke tilgjengeligheten til faglitteraturen både for studenter og en videre allmennhet, som er et viktig punkt i formålsparagrafen.

Vi mener videre at en dårligere tilgjengelighet til norske fag- og lærebøker, ved en reduksjon av antall fysiske bokhandlere kombinert med en overgang til digitale abonnementstjenester uten stykksalg, vil påvirke økonomien til forlagene negativt. Dette vil forverre mulighetene deres til å produsere lærebøker på norsk og slik svekke norsk som fagspråk. En slik utvikling vil, i første omgang, gå utover de minste fagene ved norske lærested. Vi vil da kunne oppleve at bøkene ved disse fagene øker i pris, eller at det ikke blir utgitt norske lærebøker for disse.

En annen konsekvens av manglende regulering av fag- og lærebøker er at leveringsplikten fra leverandør til forhandler vil bortfalle. Dette vil kunne medføre at leverandør unnlater å levere enkelte titler til forhandler og låser også fysiske eksemplarer til sine proprietære løsninger.

Norsk fagspråk er en viktig del av norsk språk, og de samme virkemidlene og argumentene for å beholde fastpris på sakprosa og skjønnlitteratur vil også gjelde for fag- og lærebøker. En slik regulering har fungert godt for disse bokgruppene gjennom mange år med frivillig bokavtale. Likebehandling av sammenlignbare bokgrupper og fortsatt fastpris på fag- og lærebøker vil bidra til et godt utvalg av lærebøker på norsk, en god tilgjengelighet til litteraturen for studenter, ansatt og andre og bidra til å styrke norsk fagspråk.

Leseren ønsker begge deler, overvekt på papir

Akademika mener det er avgjørende å lytte til leseren, som sammen med forfatteren er den viktigste aktøren i lovforslaget. I undersøkelser Akademika har gjort blant studenter de siste årene, svarer omtrent 2 av 3 studenter at de mener de lærer best gjennom en kombinasjon av å lese pensum i en kombinasjon av papir og digitalt, og at de også foretrekker denne

kombinasjonen. Rundt 1 av 3 foretrekker å lese på papir, mens kun noen få prosent foretrekker kun digitalt. Disse trendene får vi bekreftet når vi snakker med forelesere og forskere i sektoren.

Dette betyr ikke at vi ikke vil se at pensumsammensetningen endrer seg eller at det blir mer digitalt pensum. Det betyr at vi bør sørge for at leseren gjennom hele perioden loven skal være virksom får tilgang til litteraturen i alle tilgjengelige format, og selv kan velge hva og hvordan hen skal benytte dette for egen læring.

Dersom forslaget om at bokgruppe 2 ikke lenger skal ha fastpris på nye utgivelser blir gjeldende i den nye bokloven, vil det kunne skade nettopp tilgjengelighet og kunnskapsformidling – som vil være direkte negativt for oppnåelse av boklovens formål.

Fagbokhandelen og tilgjengelighet

På fagboksidene har vi i dag et nett av campusbokhandlere i og utenfor Akademika-kjeden. Dette bidrar til å sikre at pensumbeslutterne ved de norske lærestedene kan sette akkurat den litteraturen de ønsker på pensumlistene, og vite at studentene kan få tak i den. All litteratur som kan skaffes som bok, garanterer Akademika og campusbokhandlere å skaffe til veie og gjøre enkelt tilgjengelig for studentene gjennom fysiske og digitale kanaler. Dette støtter direkte opp under formålene om tilgjengelighet og kunnskapsformidling, samtidig som det indirekte støtter opp under punkt om bredde og mangfold og bidra til å styrke norsk som fagspråk – ved den samme skaffegarantien og tilgjengeliggjøringen. Ifølge våre internasjonale forlagsleverandører kjøper norske studenter en mye større del av bøker på pensumlistene enn i sammenlignbare land. De mener dette skyldes det gode distribusjonsnettet.

Konsekvenser for bokhandel og tilgjengelighet med fripris

En ev. liberalisering av fastpris i bokloven vil få konsekvenser for økonomien til både bokhandlerleddet og forlagsleddet – og Akademika estimerer for sin del at bortfall av fastpris vil bety nedleggelse av 10 -15 % av de fysiske butikkene i kjeden. Dette handler da om de mindre butikkene som gjerne befinner seg på mindre campus i områder utenfor de store bysentrene. Det er blitt gjort estimerer som sier at rundt 20 % av omsetningen i campusbokhandlene dreier seg om nye bøker i fastpris, samtidig står dette for omtrent 1/4 av

vår samlede bruttofortjeneste. Med den pressede marginsituasjonen bokhandlerleddet opplever i dag, vil dette derfor kunne få en betydelig negativ innvirkning på tilbudet, som nevnt over, og gå direkte utover tilgjengeligheten til lærebøker og faglitteratur for alle i Norge.

Tilbudet vil da bli dårligere, og vil påvirke kunden negativt. I en overgang til mer digitalt pensum er det viktig å balansere behovene, og ikke ødelegge løsninger som virker og som kundene vil ha.

Noe av pensumsalget som faller bort ved lærested som mister campusbokhandelen sin vil sikkert fanges opp av ulike nettbutikker, men det er sannsynlig at en slik utvikling vil bidra til et dårligere helhetstilbud til studentene og at det vil føre til en nedgang i totalt salg. Utvalget og tilgjengeligheten i fysisk butikk har mye å si for hva og hvordan studentene kjøper lærebøker.

At en lærebok finnes på en pensumliste betyr absolutt ikke at salget av den er gitt på forhånd og garantert. Fysiske og digitale bokhandlere gjør en stor jobb med å sørge for at lærebøker på pensumlister gjøres enkelt tilgjengelig for kundene, gjennom logistikkoperasjoner og markedsføringsaktiviteter i ulike kanaler. Det er ikke slik at lærebøker på alle pensumlister selger prosentvis like mye. Dette handler om hvilke faktorer som virker inn på studentens kjøpsbeslutning. Bokhandlere har påvirkning på salg av pensum, sammen med forelesere selv, medstudenter og andre. Det er ikke slik at alt som står på pensumlistene som obligatorisk pensum er like viktig for studenten, her rådgir forelesere. Når det gjelder anbefalt pensum (tilleggs pensum) – og annen tilleggslitteratur som har vist seg nyttig over tid, så rådgir campusbokhandlene studentene om dette.

Leserne (studentene) har i dag ulike valg for å skaffe seg pensum, inkludert å låne på bibliotek eller medstudenter, skaffe brukt. Det er også en andel som lar være å skaffe pensum av ulike grunner. Det er viktig at bokloven legger til rette for at helhetstilbudet til studentene opprettholdes ved å bidra til å sikre en forutsigbar økonomi for produksjon, distribusjon og salg av akademisk litteratur. Fastpris på bokgruppe 2 er et godt virkemiddel for å nå dette.

Den norske modellen på lyd bør gjelde også for ebøker

Departementet skriver i høringsutkastet at fastprisen skal bidra til å sikre den norske modellen der strømming av lydbøker fungerer som en backlist-tjeneste kombinert med eksemplarsalg i fastprisperioden (s. 32 i høringsnotatet) og videre at inntektene fra strømming er vesentlig lavere enn fra eksemplarsalg av bøker og at en «forflytning fra eksemplarsalg til strømming kan undergrave den tradisjonelle forfatter- og forlagsøkonomien, og med det også grunnlaget for å nå litteraturpolitiske mål (s. 38 i høringsnotatet). Akademika støtter denne forståelsen av markedet og understreker at det er viktig å holde på eksemplar-modellen også for fag- og lærebøker. Vi mener at det som er skrevet om lydbøker i lovforslaget også gjelder for ebøker, det er ingen vesentlig forskjell mellom formatene i dette henseende.

Argumentene for skjønnlitteratur og sakprosa gjelder også for lære- og fagbøker

I høringsutkastet s. 23 knyttes mulighet for å oppnå lovens formål direkte til regulering av skjønnlitteratur og sakprosa, forstått som bl.a. regulering med fastpris. Disse bokgruppene omtales som grunnstammen i litteratur som er tilgjengelig for allmennheten. Akademika mener dette er riktig og at det ikke er noen grunn for at dette argumentet ikke også skal gjelde også for fag- og lærebøker i bokgruppe 2. Det vil også for fag- og lærebøker være viktig å legge til rette for bredde, mangfold og styrking av norsk språk. Det vil kreve tilrettelegging å sørge for en best mulig tilgjengelighet til litteraturen for alle i Norge. Dette sikres best ved å sikre en fornuftig økonomi i leverandør og forhandlerledd, samtidig som man legger til rette for innovasjon og utvikling på området.

Det er åpenbart ulikheter mellom bokgruppene 2, 3 (sakprosa) og 4 (skjønnlitteratur), og på mange måter har digitaliseringen kommet langt i deler av UH-sektoren. Samtidig viser Akademikas egne undersøkelser at leserne mener papir er det viktigste formatet for å lese og lære pensum (se punkt om undersøkelser og studentsvar over) og at flertallet ønsker en kombinasjon av papir og digitalt. At det vil komme endringer på dette området tror vi ikke noen aktører i bokbransjen eller utdanningssektoren er i tvil om. Når og hvordan dette kommer til å skje er en helt annen sak. Det er derfor viktig at man i boklovsarbeidet ser bredt og sørger for at enkeltperspektiv og enkelte aktørers antagelser ikke gis forrang, at man er teknologinøytral og unngår teknologideterminisme. For at lovens formål skal nå best mulig, at man skal kunne opprettholde det gode tilbudet over hele landet, konkurranse i de ulike delene av bransjen, er det avgjørende at loven både virker godt i dag og er fleksibel nok til å møte fremtidig utvikling i bransjen.

Bokgrupper og grensedragninger

I høringsutkastet argumenteres det med at det vil være vanskelig å skille lærebøker og fagbøker. Departementet foreslår derfor at disse skal behandles likt i spørsmålet om fastpris eller fripris. Akademika er enig i at det kan være vanskelig å skille skarpt mellom disse bokgruppene (2.1 og 2.2). Vi har fått innspill fra aktører i sektoren om at et lignende problem kan oppstå mellom bokgruppene fag- og lærebøker og sakprosa. Dette bidrar til å komplisere bildet, og er et argument for å regulere bokgruppene samlet. Da unngår vi at leverandørene legger bøker i ulike bokgrupper avhengig av om de ønsker fastpris på bøkene eller ikke.

Bokgruppe 1 (skolebøker) er annerledes enn de andre relevante bokgruppene ved at svært få av bøkene omsettes i et individuelt marked. De aller fleste av bøkene som utgis kjøpes inn av fylkeskommuner og kommuner gjennom anbudsutlyste avtaler og deles ut til elever i grunn- og videregående skoler. Akademika er enig i at denne bokgruppen fortsatt holdes utenfor regulering.

Bekymringer om innovasjon kan møtes i lovforslaget med bundling og eksemplarsalg i abonnementstjenester

På side 24 i høringsutkastet står det å lese at digitale læremidler i så stor grad erstatter lærebøker at det ikke er hensiktsmessig å regulere disse i boklov med fastpris. Videre at fastpris (som i dagens bokavtale) begrenser forlagenes mulighet til å lage konkurransedyktige norske alternativ i læremiddelmarkedet og at fastpris gjør de vanskelig å omsette titler som en del av digitale læremidler. Det står også at engelskspråklige digitale læremidler tilbys som abonnementstjenester hvor studentene får tilgang til et bibliotek av digitale lærebøker til faget, og at dette ikke er mulig å tilby med norske bøker i et fastprisregime.

For det første er det uklart hva som menes med digitale læremidler i denne sammenhengen, og videre usikkert i hvor stor eller liten del av pensumlistene slike løsninger utgjør.

Beskrivelsen av læremiddel med tilhørende digitalt bibliotek kan ligne et digitalt kurs og vi vil se at det ikke alltid er enkelt å gjøre grensedragningene mellom ulike typer digitale løsninger.

For det andre klarer vi ikke å se at det eksisterer mange slike løsninger som pensum for norske studenter i dag. Det betyr ikke at dette ikke jobbes med av ulike aktører i og omkring

bransjen, ikke minst ved lærestedene i egne dele-løsninger, og at det ikke kommer til å øke. Samtidig er dette ikke en gitt utvikling, verken i fart eller retning, og loven bør både søke å regulere dagens situasjon på en fornuftig måte, samtidig som man tar høyde for innovasjon og utvikling på området.

For det tredje mener vi at departementets lovforslag på en fin måte tilrettelegger for innovasjon og å møte leserbehovet ved å åpne for at forlagene kan opprette produkt sammensatt av ulike formater til rabattert pris, uavhengig av om en tittel er i fastpris eller ikke. Vi følger departementets argumentasjon på s. 35 om at det er et ønske fra leserne å få pensum i flere formater for å utnytte formatenes fordeler. Dette er helt i tråd med tilbakemeldinger vi har fått gjennom undersøkelser i markedet gjennom flere år.

På dette punktet mener Akademika det er viktig at åpning for slike tittelpakker (flere formater av samme tittel til rabattert pris) ikke gjøres til en forhandlingssak mellom leverandør og forhandler. Det bør være slik at alle forhandlere skal kunne få mulighet til å selge slike tittelpakker dersom leverandøren gjør det tilgjengelig i markedet. Dersom det kun skal bli mulig gjennom forhandlinger mellom partene, vil vi risikere å ende opp i en situasjon som departementet selv advarer mot på s. 36 om at forlagene kan utnytte sin markedsrett til å gi egen bokhandel eller egne distribusjonsløsninger eksklusive rettigheter til å selge pakken. Akademika er enig med departementet at vi er tjent med å unngå dette.

Akademika foreslår følgende formulering i forskriften under §5, 5. ledd:

Leverandør gis anledning til å tilby alle titler, uavhengig av utgivelsestidspunkt, som tittelpakker hvor flere format tilbys samlet i markedet til en rabattert pris.

Forhandler gis anledning til å etterspørre slike tittelpakker fra leverandør dersom tilbudet ikke allerede eksisterer.

Leverandør skal dersom den selv initierer en slik tittelpakke, tilby denne åpent til alle forhandlere gjennom merking i tittelens metadata.

Dersom en forhandler initierer opprettelse av pakke, skal leverandør omgående merke tittelens metadata med dette, slik at informasjon om muligheten når alle aktuelle forhandlere.

Et relatert punkt i bokloven, som vil kunne møte behovet for å kunne inkludere nye lærebøker i abonnementstjenester, diskuteres i høringsutkastet s. 38. Her omtales lydbøker spesielt. Departementet foreslår her en plikt for digitale abonnementstjenester å tilby eksemplarsalg av alle tilgjengelige lydbokutgivelser, noe som vil gjøre det enkelt for lesere å få tilgang til nye utgivelser som ikke tilbys i abonnementet pga. regulering i fastpris. Akademika oppfatter dette som et fornuftig forslag og mener dette også bør gjelde for ebøker. Vi kan ikke se at det er noen vesentlige forskjeller mellom formatene ebok og lydbok som gjør at forslaget for lydbok ikke vil være riktig også for ebøker i abonnementstjenester. De samme argumentene kan her brukes for ebøker som for lydbøker. I tillegg til å sørge for at abonnementstjenestene tilbyr eksemplarsalg av nye utgivelser, betyr dette at leverandørene gis mulighet til å tilby eksemplarsalg av lydbøker i de samme tjenestene, og Akademika mener at ebøker også her bør inkluderes. Vi har skrevet inn forslagene til formuleringer i hhv. §5 og §6. For diskusjonens skyld tar vi det også med her.

Akademika foreslår å endre til følgende formulering i § 5:

E-bøker og digitale lydbøker med fastpris kan ikke gjøres tilgjengelige i digitale abonnementstjenester før fastprisperioden for tittelen etter første eller annet ledd er utgått. Titlene, som e-bøker eller digitale lydbøker, kan gjøres tilgjengelige for eksemplarsalg i digitale abonnementstjenester e.l.

Akademika foreslår følgende tillegg i § 6:

En digital abonnementstjeneste som har formidling av ebøker som kjernevirksomhet skal tilby eksemplarsalg av alle ebokutgivelser som er digitalt tilgjengelige for distribusjon fra leverandørene. Digitale abonnementstjenester som ikke har formidling av ebøker som kjernevirksomhet, kan tilby eksemplarsalg av ebøker i sine tjenester.

På s. 25 i høringsutkastet diskuteres alternativ 1: Fortsatt fastpris på fag- og lærebøker. De negative konsekvensene ved dette omtales som følger:

- Begrenser forlagenes mulighet til å omsette lærebøker for akademia i digitale abonnementstjenester i fastprisperioden
- Som betyr at innholdet ikke kan inngå i de store internasjonale læremiddelforlagenes tilbud
- Eller at det kan brukes i norske digitale tjenester
- Oppsummert at fast pris vil være til hinder for utvikling av norske digitale læremidler og norske forlags mulighet til å konkurrere med internasjonale leverandører – med konsekvensen at norsk språk blir svekket

På s. 26 i høringsutkastet diskuteres alternativ 2: Fripris på fag- og lærebøker. Den positive konsekvensen av dette listes som følger:

- Det vil gi læremiddelprodusenter i Norge bedre mulighet til å utvikle digitale læremidler i høyere utdanning som kan konkurrere med engelskspråklige og nye lærebøker vil kunne inngå i abonnementstjenester.

Akademika mener at det ved små endringer i lovforslaget og forskrifter, som foreslått over, som følger intensjonen og lovtekst for andre format, vil være mulig å møte de mulige listede negative konsekvensene ved regulering av fag- og lærebøker med fast pris.

Akademika mener at departementets forslag om å kunne tilby rabatt på pakker med ulike format av samme tittel sammen med det omformulerte forslaget om eksemplarsalg av alle titler i abonnementsløsninger vil løse behovene Forleggerforeningen har meldt til departementet og fjerner begrensningene de mener fastprisen fører til. Forlagene vil da kunne legge digitale lærebøker inn i digitale abonnementstjenester, i internasjonale læremiddelforslag tilbud og i norske digitale tjenester. Dermed mener vi at deres argumenter om hvorfor fastpris bør fjernes og ikke gjelde for lærebøker bortfaller. Fastprisen som sådan vil ikke være et hinder for innovasjon på dette området, eller for leserens tilgang til teksten. Den vil da heller ikke være et hinder for norsk som fagspråk.

Vi kan med dette beholde alle fordelene med fastpris og unngå ulempene med fripris, listet opp under de samme alternativene, 1:

- Opprettholde campusbokhandelens vesentlige rolle til veiledning i å finne pensum og støttelitteratur og i veiledning og formidling av litteratur
- Sikre omsetning for fag- og lærebøker for små fag
- Sikre godt utbygd forhandlernet
- Forutsigbar økonomi for forlag som sikrer mangfold og bredde av titler
- Sikre at det lages og distribueres vitenskapelig baserte fagbøker på norsk til allmennpublikum

Og 2:

- Unngå sentralisering til én eller flere store forhandler, og skade konkurransen i markedet
- Unngå å svekke campusbokhandel og dermed tilgjengelighet
- Unngå større prisforskjeller på volumtitler og titler for mindre fag, i sistnevntes disfavør

Det å sikre disse punktene vil tjene formålet for bokloven på best mulig måte, samtidig som det tilrettelegger for innovasjon og utvikling i bransjen.

Noen andre mulige utfordringer med fripris som bør nevnes, er at det vil kunne føre til en forsering av en digital utvikling i markedet. Dette da på bekostning av lesernes ønsker og behov. Akademika mener det er viktig å tilby pensum i de format kunden ønsker – og mener loven kan legge til rette for dette på en bedre måte enn bokavtalen har gjort tidligere.

For det andre vil en forsering av digitalisering og konsekvensene av fripris både som fullt frislipp av nye lærebøker inn i digitale løsninger (i motsetning til løsning med eksemplarsalg), kunne føre til at tilgjengeligheten blir dårligere, konkurransen i markedet svekkes og at det blir en større økning av proprietære digitale løsninger for pensummarkedet. Det siste er noe UH-sektoren ikke ønsker. De er bekymret for at studentene (og foreleserne) skal måtte forholde seg til en rekke ulike digitale løsninger, eid av leverandørene, hvor innholdet er lukket inne og bruksmulighetene er begrenset.

Et tredje viktig punkt er at en boklov som ikke inkluderer lære- og fagbøker vil medføre at disse bøkene ikke lenger vil bli omfattet av skaffe- og leveringsplikten. Det kan gi uheldige konsekvenser og redusere mangfoldet av aktører og tjenester som sikrer god tilgjengelighet til lære- og fagbøker.

Når det gjelder argumentet om at fripris er viktig for at de norske forlagene skal kunne utvikle de digitale løsningene, så er vi usikre på hva som menes med dette. Om det menes noe annet enn det vi har diskutert over, som muligheter til å inkludere og bundle ulike format i ulike tjenester uavhengig av utgivelsestidspunkt, som f.eks. økonomi til å utvikle selve løsningene, så mener vi at høringsutkastet flere steder er tydelig på at det antakeligvis blir mindre inntekter av abonnementstjenester, og at fripris kombinert med abonnementstjenester ikke vil bidra positivt til dette.

Dersom argumentet gjelder mulig økt inntjening i forlagsleddet som følge av ovennevnte priskrig blant forhandlerne, og at lavere priser vil øke pensumsalget i markedet, så er det noe annet. Her må i så fall ulike hensyn som nevnt over veies mot hverandre. Det er uansett ikke sannsynlig at dette vil påvirke forholdet mellom norsk og engelsk på pensumlistene.

Dersom vi får fripris på fag- og lærebøker i Norge, og disse i stor grad lukkes inn i abonnementstjenester vil dette påvirke økonomien i bransjen negativt. Samtidig vil det kunne låse både leser og foreleser til proprietære løsninger.

Pensum besluttes ut fra en rekke faktorer

Når det gjelder hvordan pensum besluttes, så er det ifølge Opinions rapport for Kopinor i april 2022, 13 faktorer eller hensyn som påvirker fastsetting av pensum. Blant disse er: Tema, faglighet, aktualitet, relevans, tilgjengelighet, tilbakemelding fra studentene, nivå og pris. Det er altså ikke pris som bestemmer hvilket pensum norske studenter skal lære.

Norsk språk og internasjonalisering

Vi mener departementet argumenterer godt for at fripris i ny boklov kan bidra til at norsk som fagspråk blir svekket gjennom at økonomien i bransjen blir dårligere, at det blir høyere priser på bøker i mindre fagfelt og at disse bøkene blir vanskeligere å få tak i.

Argumentet om at fripris er nødvendig for å sikre norsk som fagspråk ved å tillate å legge lærebøker i fastpris i nasjonale eller internasjonale digitale abonnementsløsninger eller i digitale læremidler, mener vi ikke står seg av to grunner. Det ene er at pris ikke er en avgjørende faktor for om en lærebok settes på pensum. Det vil ikke være engelske alternativ til de fleste norske lærebøker, og studentene foretrekker å lese på sitt morsmål. Det andre er at punkt om bundling i forskrift, som beskrevet i høringsnotatet s.35, sammen med Akademikas forslag om å kunne inkludere ebøker i abonnementstjenester, langt på vei vil møte Forleggerforeningens bekymringer.

Leverandørene trenger økonomi til å utvikle gode lærebøker og læremidler for alle norske fag, også de mindre. Forhandlerne trenger økonomi til å tilby disse bøkene på enklest mulig måte, uavhengig av stort eller lite volum, og uavhengig av hvor i Norge leseren holder til. Dette vil gi best mulig salg for forfatteren og tjene studenten (leseren) på best mulig måte.

Undersøkelser som Akademia har gjort av pensumlister fra 2020 – 2022 viser at norske pensumbøker oftere går igjen på flere pensumlister og at nærmere 70% av bøkene på pensum er lærebøker på norsk. Der er imidlertid store variasjoner fra lærested til lærested. På Norges Miljø- og biovitenskapelige universitet er kun 40% av pensum norsk, mens 88% av pensum på Høgskulen på Vestlandet i Sogndal er norske utgivelser. Dette reflekterer markedet på fagområdene.

En viktig faktor til at norsk som fagspråk svekkes er den økende internasjonaliseringen av studier ved norsk lærested. Det har vært et tydelig ønske om økt utveksling av internasjonale studenter og dette har bidratt til å påvirke hvilke språk pensum leses på. Dette er en sak som må diskuteres andre steder enn i boklovsarbeidet.

Avslutning fastpris på bokgruppe 2

Det er viktig at bokloven evner å regulere markedet på en god måte for å nå de overordnede formålene. Dette betyr at den må fungere godt slik markedet og situasjonen er når den trer i kraft, samtidig som den er fleksibel nok til å stå deg over tid og ikke kun fungere i et av flere mulige framtidsscenarier. Boklovsforslaget fremstår som godt, og med mindre endringer mener vi det vil kunne møte behovene til alle aktørene i bokbransjen, og dermed bidra til best

mulige løsninger for forfatter, lesere og de overordnede litteraturpolitiske målene. Fastpris på fag- og lærebøker mener vi er avgjørende for at målene kan nås.

§4 Normalkontrakt

Akademika mener at regulering av forholdet mellom forfattere og leverandører av litteratur er tjent med en kollektiv avtaletype som sørger for at alle aktører, uavhengig av egen maktsituasjon, får likest mulig vilkår. Vi støtter paragrafen om normalkontrakt.

§5 Fastpris på bøker

Akademika mener at fastprisens lengde bør følge formatet og at den derfor bør være på 12 mnd. Vi mener 18 mnd. blir for lenge i denne sammenhengen. En av grunnene til at vi mener dette kan være riktig er åpningen for å kunne bundle ulike format av samme tittel i fastprisperioden.

Akademika foreslår videre å legge til følgende formulering i § 5, se over s. 7 for diskusjon om formuleringen:

E-bøker og digitale lydbøker med fastpris kan ikke gjøres tilgjengelige i digitale abonnementstjenester før fastprisperioden for tittelen etter første eller annet ledd er utgått. Titlene, som e-bøker eller digitale lydbøker, kan gjøres tilgjengelige for eksemplarsalg i digitale abonnementstjenester e.l.

Akademika mener videre at følgende punkt fra dagens bokavtale bør videreføres i ny boklov:

“Når en tittel lanseres i pocketutgave i fastprisperioden, opphører fastprisen på e-bokutgaven.”

§6 Plikt til å skaffe og levere papirbøker og e-bøker

Leveringsplikt på både papirbøker og ebøker, uavhengig av fastprisperiode, er viktig for et godt fungerende digitalt bokmarked. Vi mener med dette at det også bør være leveringsplikt

på ebøker og lydbøker utenfor fastprisperioden til abonnementstjenester. Det vil bidra til å unngå situasjoner hvor leseren, forfatteren og andre aktører låses inne i proprietære løsninger. Punktet må ses i sammenheng med forslaget vårt under om eksemplarsalg av ebøker i abonnementstjenester.

Dersom bokgruppe 2 faller utenfor regulering i bokloven, forstår vi det som om leveringsplikten også opphører. Det mener vi vil være svært uheldig og kan bidra til å gjøre titler vanskeligere tilgjengelig for leseren. En mulighet til å unngå dette er å sørge for at alle bokgrupper reguleres i loven, men at de reguleres med ulike virkemidler.

Akademika foreslår videre følgende tillegg i § 6, se over s.7 for diskusjon om formuleringen:

En digital abonnementstjeneste som har formidling av ebøker som kjernevirksomhet skal tilby eksemplarsalg av alle ebokutgivelser som er digitalt tilgjengelige for distribusjon fra leverandørene. Digitale abonnementstjenester som ikke har formidling av ebøker som kjernevirksomhet, kan tilby eksemplarsalg av ebøker i sine tjenester.

§ 7. Plikt til å tilby og levere digitale lydbøker

Akademika mener leveringsplikt på digitale lydbøker i abonnements- og stykksalg, uavhengig av fastprisperiode, er viktig for et godt fungerende digitalt bokmarked. Det vil bidra til å unngå situasjoner, som nevnt i teksten over, hvor leseren, forfatteren og andre aktører låses inne i proprietære løsninger. Vi mener dette er viktig for sakprosa og skjønnlitteratur, men det er også viktig for fag- og lærebøker. Her er leseren i den situasjon at hen må skaffe seg de tekstene som står på pensum, og som konsekvens av dette nødt til å forholde seg til den ene løsningen som har teksten tilgjengelig. Dersom våre forslag til endringer i paragraf 5 og 6 følges, vil et slikt problem bli mindre. Vi mener likevel det vil være fornuftig med en generell leveringsplikt.

§ 8. Litteraturabonnement

Akademika støtter fortsatt muligheten til litteraturabonnement.

§ 9. Samarbeid om fellesnedsettelse

Akademika støtter en slik regulering.

§ 10. Frakt- og leveringsbetingelser

Akademika støtter en slik regulering.

§ 11. Vilkår for forhandlinger mellom leverandør og forhandler

Akademika støtter Bokhandlerforeningen på dette punktet og mener det ikke er dokumenterte behov for å innføre rabatt-tak. Vi mener dagens litteraturpolitikk oppnår formålet og frykter at en avanseregulering vil begrense bokhandelens mulighet for å gi leserne et stadig bedre tilbud. For bokhandelen er det viktigere med få eksemplarer av mange titler, enn stort volum av få titler. Dette støtter opp om formålet med loven. Derimot vil en avanseregulering med tak og bunn først og fremst gi incentiver for økt volum. Vi mener at et rabatt-tak vil presse rabatten ned og føre til at bokhandelen i større grad må satse mer på andre varer og backlist - det motsatte av hva som er formålet med loven.

Høringsnotatet beskriver at Norge har et velutviklet bokhandlernet og en rik flora av forlag hvor bøkene når ut til leserne, de påpeker blant annet at det stadig etableres nye forlag. Departementet viser til at dagens samspill mellom skaffe- og leveringsplikten og litteraturabonnementer bidrar til nøytralitet og likebehandling av bøker fra ulike forlag.

Forslaget om avanseregulering stammer fra forslaget til boklov i 2013 og ble spilt inn av forlagene. De siste årene er det bokhandel, og ikke forlag, som er forsvunnet. Utgangspunktet for at departementet vurderer avanseregulering er faren for mulig vertikal integrasjon. Departementet vurderer det samtidig slik at den gode norske dekningen av bokhandler per innbygger at dagens situasjon på forhandlersiden er til fordel for forbruker og forfatter sammenlignet med andre europeiske land. Departementet skriver dessuten at det etter deres oppfatning per i dag ikke er påvist noe behov for særskilt regulering av eierkonsentrasjon i bokbransjen.

Akademika støtter Bokhandlerforeningen på dette punktet og mener det blir feil i å innføre avanseregulering som et «føre var tiltak», på en problemstilling som det i dag verken er dokumentert behov for eller effekt av. Det er heller ikke gitt at det er forlag som i fremtiden vil eie bokhandel. Bokloven har et mål om et mangfold av aktører. Redusert mulighet for effektiv drift og lønnsomhet er ikke et godt incentiv for å få flere til å starte opp eller investere i bokhandel. Det koster å være til stede der folk er. For å innfri kundenes forventninger til godt utvalg og en god handleopplevelse trenger vi veldrevne bokhandler, med rom for utvikling. Da må vi ikke ha en avanseregulering som knebler bokhandelens mulighet for effektiv butikkdrift og omstilling. Bokhandelen kjenner seg ikke igjen i at det har skjedd en forflytning av avanse fra forlag til bokhandel. Omsetningen i bokhandelen har gått ned, men bokhandelen har ikke kompensert dette med økte rabatter hos forlagene, men derimot gjennom omfattende omstilling og modernisering som har ført til mer effektiv distribusjon, økt bredde og tilgjengelighet for leserne både på nett og i distriktene.

§ 12. Ikraftsetting

Akademika har ingen kommentarer på dette punktet.

